

Carl-Fredrik Lööf
Näringsdepartementet

Ulriksdal 22 mars 2017

Världsnaturfonden WWFs remissvar på den parlamentariska landsbygdskommitténs slutbetänkande SOU 2017:1 (Dnr N2017/00222/HL)

Övergripande kommentarer

Utredningen *"För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd, SOU 2017:1"* är ett ambitiöst försök att ge en delvis utarmad landsbygd en ny chans. WWF anser att analyserna om problemen är träffsäkra, förslagen är välmenade och målinriktade, men stora problem vid genomförandet kommer att finnas. SOU 2017:1 ger en god bild av orsakerna till och drivkrafterna bakom den utarmning som skett av landsbygden, men går inte riktigt till botten med problemen.

SOU 2017:1 behöver mer analys för att kunna genomföra det ambitiösa och vällovliga programmet. Det krävs en väl underbyggd och kraftfull organisation för att genomföra de viktigaste förslagen. Till faktorer som borde analyserats mer hör konkurrens och beroende storstad-landsbygd, högre utbildning och dess betydelse för landsbygdsutveckling och svårigheten att få platsbunden hållbar turism och andra areella näringar att samsas.

SOU 2017:1 innehåller lite konkret om hållbarhet, miljömål och internationella åtaganden på miljöområdet. I kommittédirektivet står: "Viktiga utgångspunkter för kommitténs arbete är målsättningen att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020 och de för landsbygden mest relevanta nationella miljö kvalitetsmålen." Inte i något av de konkreta förslagen nämns miljö kvalitetsmålen vilket gör att det är svårt att se att denna utgångspunkt beaktats. Det är anmärkningsvärt att så inte sker då de nationella miljö målen är ett av verktygen för att följa upp Sveriges leverans på målen i Agenda 2030.

I kommittédirektivet står: "Kommittén ska inte utvärdera eller föreslå ändringar av strandskyddslagstiftningen." Ändå föreslås åtgärder direkt riktade mot strandskyddet.

WWF anser att strandskyddet är ett viktigt regelverk som i sin nuvarande utformning ger den flexibilitet som krävs för att näringsverksamhet som behöver ha tillgång till strandnära miljöer kan ges dispens. WWF menar således att regeringen inte bör beakta de förslag som förs fram angående förändringar av strandskyddsbestämmelserna.

WWF anser att varken riksintressen eller strandskydd generellt sett utgör hinder för att utveckla landsbygden. Med omställningen till ett fossilfritt samhälle kommer vi sannolikt se en ökad efterfrågan på förnybara naturresurser, och därmed ett ökat tryck på de ekosystem som bidrar med dem. Snarare än hinder för utveckling kan planeringsverktyg vara en hjälp i att säkerställa att resurser används långsiktigt hållbart till gagn för de lokala samhällena vars ekonomi är beroende av dem.

WWF anser att finansieringen av de många föreslagna satsningarna är oklar. Om inte nya medel tillkommer riskerar programmet bli svårfinansierat

WWF vill peka på faran i att föreslå att förslagen ska finansieras inom ramen för Landsbygdsprogrammet. Landsbygdsprogrammet har i Sverige använts till stor del som ett medel att öka jordbrukets hållbarhet. Trenden mellan nuvarande period och den föregående har varit att en minskande del av programmets budget har använts till miljöåtgärder. Under perioden 2007-2014 var budget på ca 38 miljarder varav 70 procent användes till miljöåtgärder. Under nuvarande period är budgeten på 36 miljarder av vilket 60 procent används till miljöåtgärder. Det finns en stor risk att det ses som en enkel väg ut att föreslå att förslag ska täckas av landsbygdsprogrammet. Då EUs jordbruksbudget snarare ser ut att gå mot en framtid av mindre medel kommer detta också gälla landsbygdsprogrammet. Det är viktigt att poängtera att landsbygdsprogrammet inte är en uteslutande budgetpost. Alla tillgängliga medel är intecknade. Att föreslå att åtgärder ska finansieras av landsbygdsprogrammet innebär med andra ord att något måste dras ned på eller tas bort. Med redan minskande budget för miljöåtgärder riskerar fortsatta nedskärningar att bli en stor kursomläggning. Förslagen som inkluderar förändringar i landsbygdsprogrammet behöver därför specificeras och tydliggöras i vilken del av programmet medlen ska belastas.

WWF föreslår att man utreder om inte det rejäla infrastrukturanslaget för den nationella investeringsplanen i delar kan omfördelas till åtgärder mer inriktad mot landsbygdens behov.

WWF stödjer de positiva förslag som finns i SOU 2017:1, för landsbygdens hållbara utveckling och framtid. WWF menar att en förutsättning för att få utvecklingen att vända och lyfta är att resurser förs över och riktas mot en hållbar landsbygdsutveckling samtidigt som tillräckliga resurser säkras för att den stadsutveckling som sker går i en ökad hållbar riktning.

WWF anser avslutningsvis att finansieringen av de många föreslagna satsningarna är oklar. Om inte nya medel tillförs riskerar programmet bli svår genomförbart.

Specifika kommentarer på förslagen

2.1 De platsbundna näringarna har möjligheter

I kapitlet berörs hållbart vattenbruk, vad det hållbara består av fördjupas inte i texten. Världsnaturfonden vill därför utveckla hur vi ser ett långsiktigt hållbart vattenbruk och en långsiktig hållbar produktion som är anpassat efter svenska förutsättningar – med en ekosystemansats. Sverige måste förhålla sig till vilka odlingssystem och arter som är bäst lämpade för vårt land och de system och arter som medför minsta negativa ekosystempåverkan. I dagsläget importerar vi närmare 75 procent av all sjömat som konsumeras i Sverige. Svensk konsumtion av sjömat domineras av lax (odlad), torsk och sill (vildfångad). Nästan all lax som vi äter är odlad lax från Norge. Det svenska vattenbruket står i dagsläget för cirka 6 procent av den odlade sjömaten som vi konsumerar. Sverige odlar främst röding, regnbåge och blåmusslor. Svenskt vattenbruk förekommer framförallt på västkusten i havsmiljö (blåmusslor och ostron), samt i våra nordligaste län (röding och regnbåge) där man bedriver odling i kassar i stora sjöar och vattenmagasin/dammar samt längs Höga Kusten.

Det finns begränsningar i ett framtida svenskt vattenbruk. Östersjön lämpar sig inte för vattenbruk i dagsläget. I Östersjön finns idag inget miljöutrymme för fiskodling i kassar. Västkusten lämpar sig för odling av musslor, ostron och alger. Odling av arter som är herbivorer eller som har ett lågt FIFO/FDDR (fish in-fish out) är att föredra och det är viktigt att se över foderanvändning och foderinnehåll. Terrestert-och marint protein ska komma från långsiktigt hållbara källor med tydlig spårbarhet (certifieringar – ISEAL medlemmar). Här krävs det starka och tydliga riktlinjer.

Vidare rekommenderar vi att odlingarna certifierar sig (ASC, KRAV). Detta visar att man följer och lever upp till framtagna standarder för ett långsiktigt hållbar och ansvarsfull sjömatsodling samt medför tydlig spårbarhet ända fram till konsument.

Vad gäller odlingssystem rekommenderar Världsnaturfonden landbaserade återslutna och recirkulerande vattenbruk (RAS). Landbaserade återslutna recirkulerande system (RAS) utgör kontrollerade miljöer med full kontroll över odlingsförhållandena och också ofta betydligt högre tillväxt och lägre foderkonvertering. Risken för rymningar, genetisk förorening och smittspridning är minimal och läckage av näring, foderrester, medicin och bekämpningsmedel kan begränsas. En annan viktig aspekt av RAS system är hur näringen som renas tas omhand. Exempelvis kan näringen som renas användas som gödsel på närliggande åkrar såtillvida att gränsvärdena för miljöskadliga kemikalier inte överskrider (kemikalieinnehållet styrs i sin tur nästan uteslutande av vilket foder fiskarna utfodrats med). Ett annat alternativ är att näringen från odlingen torkas och säljas som trädgårdsgödsel. Även ur energiåtgångs synpunkt kan RAS anläggningar drivas med förnyelsebara energikällor. I så kallade integrerade odlingar nyttjas restprodukter, näringsämnen och spillvärme från närliggande verksamheter såsom jordbruk, industrier eller reningsverk. Detta kan öka lönsamheten och minska miljöpåverkan och därmed bidra till hållbart vattenbruk.

2.3.3 Omställning till en hållbar utveckling av landsbygdernas platsbundna verksamheter

Det första förslaget riktar sig till ett antal statliga myndigheter som ska identifiera hur kommande landsbygdsprogram kan bidra till omställningen till en biobaserad samhällsekonomi i linje med målen i Agenda 2030 samt målen om ett fossilfritt samhälle.

WWF anser att utvecklingen mot en mer biobaserad ekonomi med biomassa från framförallt skogen men även jordbruket måste ske på ett sätt som inte äventyrar övriga miljö kvalitetsmål. Produktionen av biobaserade material och bränslen måste respektera ekosystemens gränser, bevarandet av biologisk mångfald och minimerad övergödning.

På det sätt som utredningen formulerat förslaget så beaktas inte de nationella miljömålen som är ett av verktygen för att följa upp Sveriges leverans på målen i Agenda 2030. Detta är en svaghet som riskerar att öka den politiska styrningen av landsbygdsprogrammet utan att beakta helheten.

WWF skulle gärna se ett tillägg under detta kapitel runt vinsterna med restaurerade eller återställda vattenkraftsskadade vattendrag. Åtgärderna direkt kopplat till om alla vattenkraftsskadade vattendrag miljöanpassas, ger 560 sysselsatta/år i 20 år. Efter detta kommer det att finnas mer fisk vilket ger goda förutsättningar för fiske- och rekreationsturism. Potentialen för de intäkter som då kan genereras är 11 miljarder SEK/år. Detta motsvarar 6 900 sysselsatta personer per år, framför allt längs älvdalarna i glesbygd. Värden kopplade till fiske, naturturism och ekosystemtjänster blir således långsiktiga om de förbättrade resurserna förvaltas på ett hållbart och ansvarsfullt sätt.

(<http://www.wwf.se/source.php/1603344/riksedomar%20vatten%202.pdf>)

5.1.1. Riksintressen påverkar

WWF anser att överväganden om användning av mark- och vattenområden i högre grad än i dag behöver göras utifrån en helhetssyn. Riksintressen måste värna om de långsiktiga värden som ekosystemtjänster försörjer oss med. Denna aspekt ska ses utifrån ett hållbart/ekosystembaserat samhällsekonomisk och samhällsbyggande perspektiv där naturen är förutsättningen för samhället och ekonomin WWF bedömer dock att de många och omfattande förändringar som

föreslås i Rikssintresseutredningens betänkande sammantaget innebär kraftiga försvagningar av planeringsinstrumenten, som i praktiken leder till att de intressen som systemet ska värna äventyras. Detta gäller i synnerhet de ekologiskt motiverade intressena. Dessutom innebär förslagen en geografisk fragmentering som försvårar en helhetssyn och god hushållning av resurserna. Bland annat försvagas förvaltningen av dricksvattenresurser, samt av stora sammanhängande ekosystem såsom skog och hav, där punktinsatser som skyddade naturområden inte uppfyller krav på sammanhängande nätverk och koherens som är viktigt för att långsiktigt säkra ekosystemtjänsterna.

I Rikssintresseutredningens betänkande föreslås en lösning för att ge systemet anpassningsbarhet genom att införa en "ventil" i 3 kap. 20§ i MB där regeringen får en möjlighet att lyfta ett riksintresse. WWF anser att det är viktigt att planeringssystemet är långsiktigt och ser därför detta som problematiskt. WWF avstyrker därför detta förslag och föreslår att ändrade behov bör hanteras på ett mer systematiskt sätt, exempelvis i samband med den föreslagna aktualitetsprövningen som ska äga rum minst vart åttonde år.

- WWF anser att systemet med allmänna intressen och riksintressen i MB ska ha tre lager: riksintressen på nationell nivå, områden av väsentligt allmänt intresse på regional nivå samt områden av väsentligt allmänt intresse på lokal nivå
- WWF avstyrker Rikssintresseutredningens förslag om att införa en "ventil" i 3 kap. 20§ i MB
- WWF avstyrker kommittéens förslag om att regeringen ska ta initiativ till **begränsa riksintressenas areal**
- WWF tillstyrker att regeringen tar initiativ till att precisera riksintressena

5.1.2 Enklare att bygga i strandnära lägen

WWF menar att en fri strand är ett viktigt allmänintresse med stort friluftslivs- och naturvårdsvärde.

10.2.4

Detta avsnitt är väldigt summariskt beaktat de utmaningar vi står inför ur hållbarhetssynpunkt. WWF anser att det saknas analys av konsekvenser på miljön av åtgärder som lyfts fram tidigare i dokumentet där till exempel den svenska livsmedelsproduktionen ska öka. Detta behöver konkretiseras och tydliggöras betydligt.

För Världsnaturfonden WWF

Peter Westman
Stf Generalsekreterare

Jan Wärnbäck, Mirjam Lööf Green
Sakkunniga